

Ірина СКОЧИЛЯС (Львів)

**ГРЕЧИЛО АНДРІЙ. ГЕРБИ ТА ПРАПОРИ МІСТ
І СІЛ УКРАЇНИ – ЛЬВІВ: ДРУКАРСЬКІ КУНШТИ,
2004. – Ч. 1. – 120+XLIV с.**

В умовах формування на пострадянському просторі нових демократичних держав надзвичайно актуальним стало питання і нової державної символіки, яка б відображала зміни як на світовій арені, так і всередині держави. В Україні подібні зміни розпочалися після 1990 р. і проголошення незалежності. Спочатку вони відбувалися стихійно, згодом окремі норми були закріплені законодавчо. Після п'ятнадцятирічного періоду існування незалежної держави визріла велика необхідність створення цілісного реєстру сучасних муніципальних та територіальних символів України, враховуючи й ту обставину, що з кінця 90-х років ХХ ст. процес герботворення набув значних масштабів. Координуючу та консультативну роль у цьому взяло на себе Українське геральдичне товариство. Головою товариства А. Гречилом (індивідуально та у співавторстві)¹ було видано кілька праць і багато статей, присвячених розвитку української геральдики, тому, відповідно, цілком логічним продовженням став вихід першої частини книги “Герби та прапори міст і сіл України”. Робота складається з двох частин – теоретично-методичної та гербівника з ілюстраціями. Перша частина формується з окремих розділів, присвячених сучасній герботворчості в Україні, законодавчому регулюванню цих питань, методичним рекомендаціям, геральдичній та вексилологічній термінології, проблемам запровадження місцевих символів та статистиці міст, селищ і сіл у післявоєнний період (с. 5–21). Друга частина включає у себе гербівник, який складається із текстової частини – опису гербів та прапорів (с. 22–112) і таблиць з їхніми ілюстраціями (I–XLIV). Всього охоплено 293 населені пункти за абеткою від “А” до “Л”.

Після передмови подається характеристика основних етапів розвитку геральдичних традицій на українських землях. Зокрема, зазначено, що з 1990 р. починається новий період у формуванні територіальної та муніципальної геральдики. Однією з його особливостей була відсутність науково обґрунтованої схеми творення геральдичних символів. Тому за твердженням автора, суттєву роль у процесі становлення нового наукового підходу в українській геральдиці

¹ Див.: Гречило А. Українська міська геральдика – К., Львів, 1998. – 192 с.; Гречило А., Терлецький Ю. Герби та прапори міст і сіл Рівненської області. – К.; Львів; Рівне, 2002. – 72 с.; Гречило А., Савчук Ю., Сварник І. Герби міст України (XIV – I пол. XX ст.). – К., 2001. – 400 с.

відіграло Українське геральдичне товариство. Саме воно запропонувало низку методичних рекомендацій для того щоб привести вже використовувані символи до єдиних геральдичних норм та формувати за ними нові.

Цінним елементом є наведення автором витягів із українського законодавства, які регламентують основні питання місцевої символіки, а також подання методичних рекомендацій до формування муніципальної символіки (с. 14–16). А. Гречило пропонує чіткі та логічні принципи підходу до побудови гербів різних за статусом населених пунктів, враховуючи їхні історичні традиції. Незважаючи на те, що всі викладені положення носять рекомендаційний характер, вони містять реальні пропозиції щодо створення гербів відповідно до цілісної єдиної системи.

Цілком вмотивовано окреме місце автор приділяє українській геральдичній та вексилологічній термінології. Проблема термінології є актуальною для багатьох галузей історичної науки, особливо для тих, які були занедбані в радянський період або послуговувалися запозиченими іншомовними термінами. Коротко охарактеризувавши розвиток термінології в країнах Центральної Європи, автор зупиняється на потребі у створенні власних термінів, притаманних українській мові, та виступає проти калькування й невиправданого введення специфічних виразів з інших мов. Піддавши критичному аналізу використання окремих означень, він пропонує своє бачення можливостей вирішення тих чи інших проблем (с. 18).

Характеризуючи міську символіку на теперішньому етапі розвитку, А. Гречило виділяє низку негативних тенденцій, які виникають як через не зовсім вдале вирішення проектів, так і через нефаховість та відмову враховувати конструктивні пропозиції щодо коригування запропонованих проектів. Одночасно наводяться приклади типових помилок та невідповідностей у проектах гербів та прапорів, а також при оформленні рішень місцевими органами самоврядування.

Слід відзначити актуальність у запропонованому дослідженні відомостей про динаміку чисельності в Україні міських і сільських поселень, а також сільських рад. Ці дані, які охоплюють післявоєнний період, акумульовано у трьох таблицях, що значно полегшує їхнє опрацювання. Враховуючи той факт, що більшість населених пунктів виникли у середині XIX та у XX ст. і ніколи не мали власних символів, автор слушно доходить висновку про необхідність застосування різних методологічних підходів у кожному конкретному випадку.

У другій частині книги містяться описи гербів і прапорів та їхні ілюстрації. Їх подано за такою схемою. Населені пункти, які затвердили власні символи, розміщено за алфавітом. Окрім їхньої назви українською мовою, подано англійську транслітерацію та зазначено статус і адміністративне підпорядкування. Далі міститься опис герба та прапора (якщо такий затверджений), пояснено символічне значення зображень. І насамкінець вказано, яким місцевим органом і коли затверджено проект, та подано прізвища його авторів. Для кожного населеного пункту надано власний порядковий номер, який відповідає номеру ілюстрації, вміщеної в таблицях. Для полегшення пошуку відомостей про окремі поселення автор надав “Перелік населених пунктів” у формі таблиці із зазна-

ченням назви, області, до якої вони належать, та сторінок, на яких подано дані про них.

Система є досить виваженою, логічною, містить достатній обсяг інформації і допомагає скласти правильне уявлення щодо досліджуваного об'єкта. Її недоліком є лише певні прогалини або відсутність точної інформації в окремих проектах щодо прізвищ їхніх авторів (№ 4, 39, 96, 99, 106, 246).

Позитивним моментом, на наш погляд, в описах гербів є примітки (подані у вигляді зірочки – *), в яких зазначено невідповідності у затверджених гербах загальноприйнятим геральдичним нормам. Стосуються вони кольористики як гербів, так і прапорів (№ 58, 116, 127, 132, 176, 246), розмірів прапорів (№ 189), наявності дат у щитах гербів (№ 109, 116, 197) та окремих елементів, які, наприклад, були притаманні неіснуючим на даний час територіальним утворенням (№ 206, 285) тощо. Критичні зауваження подібного плану допоможуть авторам проєктів у майбутньому не припускати подібних неточностей.

Ілюстрації, подані у таблицях, виконані на хорошому поліграфічному рівні і, безумовно, є окрасою книги.

Однак виникає й кілька запитань. Стосуються вони, зокрема, доцільності подання коригованих варіантів гербів у таблиці ілюстрацій. На наш погляд, варто було б у таблицях подавати остаточний варіант герба чи прапора, які функціонують на даний час, а рекомендації зазначати у примітках.

Завершуючи огляд праці А. Гречила “Герби та прапори міст і сіл України”, зазначимо, що дослідник чи не вперше за останні 15 років запроваджує комплексний підхід до формування та реєстрації сучасних муніципальних і територіальних символів в Україні. Критично оцінюючи геральдичну спадщину, котра була нав’язана радянською ідеологією, автор пропонує творчий підхід до використання минулого доробку та творення нових символів із урахуванням сучасних тенденцій у геральдиці. А. Гречило обґрунтовує необхідність творення цілісної наукової геральдичної системи в Україні, законодавчого регламентування та створення чіткої системи реєстрації затверджених символів. Будемо сподіватися, що ця книжка разом із поданими рекомендаціями стане поштовхом для подальшого впровадження в життя нових українських символів, виконаних згідно із засадничими принципами європейської геральдики.